

9.predavanje iz Vizuelne umetnosti za

drugu godinu Razredne nastave i

drugu godinu Vizuelne umetnosti

POJAM LICE U VIZUELNOJ KULTURI

Lice je jedna od najosvešćenijih spoznaja , odnosa čoveka prema svemu onome što je u njegovom okruženju u prostorno-vremenskim tokovima i situacijama, kao delatni i misaoni susret i ispraćaj.Lice oblika, pojava u neživoj prirodi kome čovek određuje njegovo prepoznavanje je spoljna oblast prostora ili bitan detalj za identitet u konkretnom ili u uobraziljnom viđenju.Prepoznavanje ili određivanje lica oblicima, pojavama, stanjima i događajima, prati nerazdvojni deo njegove druge strane, poznate kao naličje.Može se reći da je lice svakog oblika suštinski osvešćeno postojanjem njegovog naličja.

Kao što je u vizuelno- značenjskoj konvenciji vladar označen u svom sedećem (prestonom) položaju , tako je i u najširem smislu pojam čovek vizuelno shvatljiv u stojećem stavu.Uspravan čovek u prirodi uopšte prepoznatljiv je kao takav.U tom smislu , pojam čovek, kao jedinka svoje vrste, u vizuelnoj kulturi ne podudara se sa svim stadijumima svoje ontogeneze, što znači zanemarivanje pojedinih faza čovekovog rasta, od detetakoje najpre leži , pa sedi , zatim puzi, zatim ustaje, do odraslog, uspravnog ljudskog bića.Na opšti pojam čoveka- vertikalna, upućuju prvi razgovetni dečiji crteži.Crteži pećinskog čoveka, kineski ideogram- čovek, poetski iskazi o čoveku, snovi i drugo.U početnim akademskim studijama crtanja obično se najpre crta ljudska figura u stojećem položaju a kasnije u položajima sedenja, ležanja.

U vizuelnom poimanju čoveka – vertikale sadržan je i jedan od osnovnih nervnih pokazatelja prostora shvaćenog po visini i širini, odnosno dubini, kao naprimer: voda do kolena, trava do pojasa, dete poraslo ocu do ramena, visina nečega od pete do glave, od glave do neba itd. Ove merne jedinice nastale su davno i još uvek traju, uglavnom u zemljoradničkim zajednicama. Onesu istovremeno, vizuelno očiglednei za lokalnu upotrebu dovoljno precizne. Pojedini delovi ljudskog tela, kao merna jedinica, stvorile su pravila za neke pokazatelje horizontalnih i vertikalnih odnosa u prostoru. Sve ovo ukazuje na to da je od najstarijih vremena čovek sebe smatrao vrstom koordinantnog sistema kojim je povezivao sve pojmljivo, vidljivo, dokučivo i zamišljano, određujući tako, premavlastitom telu, punktove i sheme za analogne sisteme, zakonitosti i principe postojanja svakodnevnih pojava. Stare mitologije određeno ukazuju na antropocentrična poimanjai iskustva sveta i prostora. U kulturama starih Indijaca, Kineza, naroda Latinske Amerike, Grka i Rimljana, izuzetno je negovana vizibilna imaginacija koja se, vremenom, tumačenjem i novim saznanjima o teologiji, astronomiji, medicini, poeziji, književnosti i muzici, proširila i prenela u oblike vizuelnih predstava.

Iz opštih antropomorfni obležja u vizuelnoj kulturi izrastao je sistem prepoznavanja i određivanja onoga što je lice, prema onome što je naličje. Kod najrazličitijih oblika, i pojava, u prirodi ili onih izgrađenih ljudskom rukom, uvek se prepoznaje, prihvata ili određuje aspekt lica (glavna strana uočenog ili načinjenog) od drugih strana (leđne, bočne) ovde se podrazumevaju oblici, pojave ili bića sa kojima čovek dolazi u dodir, koje gradi ili ih nalazi u svakodnevnoj praksi. Ovakvi oblici i pojave stvaraju proširene relacije prema umetnosti i u samoj umetnosti.

Neki primeri, po značenju različiti u prošlosti, u odnosu na njihovo sadašnje poimanje, pokazuju mogućnost prevođenja, značenja od konkretnom ka mogućem.

IME KAO LICE

Pojmovi, bića, stvari vizuelnim poimanjem iskazuju se plošno, odnosno planom koji neuključuje pozadinu – dimenziju dubine. U imenu nekog pojma podrazumeva se u principu, njegova vizibilna oformljenost, elementarnošću prostornih obeležja, koja se ispoljava ulogom lica. Ime nekoga ili nečega, shvata se i odnosi kao prednja strana subjekta, objekta- nosioca imena. Neodoljiva veza imena i njegovog nosioca, u vizuelnoj kulturi se može uporediti sa odnosom ogledala i ogledanja. Sklad – nesklad, između imena i njegovog nosioca, blizak je odnosu predmeta i njegove senke. U apstraktnim pojmovima, čije se konkretne fizičke dimenzije ne mogu uočiti (misao, ljubav, bog), te dimenzije moguće je vizibilno shvatiti kao ono što dolazi iz dubine neidentifikovanog prostora u susret najavom lica. Ako nečija misao luta, njena prostorna relacija u vizuelnoj uobrazilji ima ipak svoj vidokrug, bez obzira kojiko je ta misao otišla daleko od onoga čija misao luta. Imena apstraktnih pojmova vizibilno stiču status prostorno lociranih pojava, tako što u vašu svest pojmovi ulaze uvek sa prednje strane, odnosno nikada sa leđne strane. U ljudskom misaonom i praktičnom domišljaju, ime je vizibilna prethodnica ka osveščivanju čovekovog odnosa prema svemu što je u njemu i izvan njega.

Nazivi nekih davno uspostavljenih pojmova, onlika, pojava, stanja i događaja, vađe kao pra imena, odnosno kao koren drugih značenja i obeležja u vizuelnom prepoznavanju stvarnosti i uobrazilje.

Naziv jabuka (drvo) latinski *malus*, u italijanskom jeziku je *mela* (jabuka), plod, što ima direktnu vezu sa latinskim nazivom. U nekim drugim evropskim jezicima u nazivu jabuka gubi se veza sa latinskim korenom, ali neke druge odrednice utiču na naziv jabuke. Tako na primer, od značenja *malus pumila* (jabuka niskog rasta), nastaje u francuskom jeziku, *la pomme* (jabuka), vezujući se sa jedne strane, za vizuelni smisao jabuke- drveta niskog rasta i, sa druge strane, za latinski koren reči Pomona (Boginjavoća kod starih Rimljana).

GRAFITI

Grafiti su poruke, predstave, znaci i simboli na javnim mestima, koji se ucrtavaju priručnim sredstvima. Oni se izvode onda kada nema prolaznika mada su njima namenjeni. Grafiti predstavljaju najčešće vrstu vizuelnog iskaza, raznih vidova individualne ili društvene uskraćenosti. Intimne i druge poruke pojedinaca ili manjih grupa, picane ili crtane po zidovima, prolazima, predmetima, urezane u koru drveta ili druge materijale, sadrže iskaze čija se značenja kreću od najintimnijih do opšte društvenih.

Mogu se zapaziti tri osnovna vizuelno – značenjska grafita : sredstva kojima se rade, mesta na kojima se vizuelizuju, i značenja oblika kojima sebe iskazuju.

Sredstva kojima se pišu, crtaju ili urezuju, grafiti su razne pisaljke , oštrice, ključevi,, kojima se pored iskazanih namera ponekad svesno želi i oštetiti i površina prostora, objekata na kojima se poruke ovekovečuju. To je ujedno , i mala diverzija protiv ličnosti ili institucije, na koju se poruke odnose. Onaj koji ispisuje ili iscrtava grafite na javnim mestima, posredno ili neposredno se javno predstavlja. Onaj kome je vizuelni iskaz direktno upućen, prepoznaje označitelja. U čestim primerima gde je javno napisano da , na primer, neko nekoga voli, obično su u pitanju poznanici , isti je slučaj i sa znacima izvan sistema javnog komuniciranja, gde je znak – šifra, javno predstavljen, ali značenjski preveden na ključ samo za dvoje ili malu grupu ljudi. Oblici grafita u vizuelnim predstavama , najčešće su to delovi ljudskog tela (srce, polni organi), ili su to neki stereotipni znaci koje često prate i slovna značenja. Iskazi se odnose na želje, pozive, psovke, kritiku i na šifre. Grafiti obuhvataju i ono što se uopšteno naziva društvenim životom od međuljudskih odnosa do sporta i politike. Oni su neka vrsta alternativnih informacija, u kojima se pored nekultivisanih iskaza, svih vrsta mogu naći umetnički nadahnute i lucidne filozofske opaske. Javna mesta kao što su parkovi, putničke stanice, bioskopi, stadioni, dvorišta, liftovi, i druge površine na kojima je obično zabranjeno crtati i pisati , ovekovečuju znakovnost anonimnih iskaza koji važe kao vid alternativne vizuelne informacije i komuniciranja.

TOPONIMI

Naziv nekada postojećih geografskih pojmova, često su zadržane do danas u kolektivnom pamćenju do danas, toponomastika (nauka o nazivima mesta), izgrađuje predmet istraživanja na osnovu bivših realnosti, koje su prepoznate vizuelnim opažanjem. Neki nazivi u slovenskim govornim područjima kao što su : Gradište, Gradina, Crkvine, Mlinište, Plandište, Bojnik, Sopot, (od staroslovenskog, izvor, vreća), Šumadija, ili kao što su nazivi mesta, lokaliteta u drugim govornim područjima , na primer, Stounhendž (Stonhenge) u Engleskoj, Akropolis (Akros- vrh, polis- grad) u Grčkoj itd. postoje do danas. Na nekim mestima se vremenom sve izmenilo. Ostao je samo naziv koji upućuje na izgled bivših objekata ili smisao odnosa ljudi prema tom mestu.

Kada se u govoru ili pisanju reči polje i oblast ne odnose na konkretno zemljište, već na vrstu odnosno relacije ljudskog delovanja (na primer , polje rada, oblast delovanja), to vizibilno podrazumeva obim neko količinsko stanje, koje se najčešće zamišlja kao stvarnost koja se događa licem u horizontalnoj ravni. Delatna oblast, se vizibilno-količinski poistovećuje sa okruženjem, sa onim što je u granicama horizonta razlivenog lica. Mnoga antička imena bogova ili mit o njima imaju do danas toponimska obeležja .

Atlant (grč. I lat. Atlas) kada nije poverovao Perseju da je ovaj ubio Meduzu, i kada mu je Persej pokazao njenu odsečenu glavu, od straha se okamenio i do danas ostao tako opružen kao Atlas- planinski venac, dug oko 2000 kilometara, u severo-zapadnoj Africi, isti naziv odnosi se i na prostranstvo Atlantika.

Jonsko more se nazivom vezuje za Lo u koju se zaljubio Zevs. Hera ju je zbog toga progonila. Bežuću u Egipat, prešla je preko mora, koje je po njoj nazvano Jonsko. Ikarsko more je dobilo naziv po Ikaru, koji je pao u more posle previsokog leta, zbog čega mu je sunce otopilo vosak kojim je bilo zalepljeno perje njegovih krila.

Borej grč. Boares, lat. Akuilo, jedan je od Bogova vetra. To je najbrži i najhladniji od svih vetrova. Ime mu je u nazivu vetra bura do danas sačuvano u Hrvatskom primorju.

